

HALFJAARBERICHT 2017

OVERSLAG HAVEN ROTTERDAM NEEMT 3,9% TOE

- Groei vooral door containers (+9,3% in TEU)
- Verschillende grote investeringen aangekondigd door bedrijfsleven en Havenbedrijf
- Omzet Havenbedrijf Rotterdam stijgt licht, netto resultaat gelijk
- Concurrentiepositie haven blijft punt van zorg

Met een toename van de overslag met 3,9% heeft de Rotterdamse haven een goed eerste halfjaar achter de rug. Van de tien marktsegmenten laten er acht een stijging zien. Alleen het volume minerale olieproducten en overig nat massagoed is gedaald. Met name de overslag van containers (+9,3% in TEU, 10,4% in tonnen) was bepalend voor de totale groei van de overslag. Droog massagoed steeg (+5,2%), nat massagoed daalde iets (-1,0%) en breakbulk zat flink in de lift (+10,8%). In totaal werd in het eerste halfjaar 238,0 miljoen ton goederen overgeslagen. Het marktaandeel van Rotterdam ten opzicht van de andere havens tussen Hamburg en Le Havre is in de containersector toegenomen van 29,0% (Q1 2016) tot 30,9% (Q1 2017).

Verschillende bedrijven hebben dit halfjaar grote investeringen aangekondigd, wat aangeeft dat het bedrijfsleven vertrouwen heeft in het Rotterdamse haven- en industriecomplex. Deze investeringen bestendigen het belang van het complex voor de Nederlandse economie.

Het zeehavengeld nam 0,4% (€ 0,6 miljoen) af tot € 146,0 miljoen, terwijl de overslag 3,9% steeg. Dit komt doordat in sommige marktsegmenten de gemiddelde prijs per ton daalde als gevolg van de geldende prijsstructuur. De inkomsten uit contracten namen 1,3% (€ 2,2 miljoen) toe tot € 173,8 miljoen. De post 'overige bedrijfsopbrengsten' nam toe als gevolg van een boekhoudkundige verschuiving zodat de omzet in zijn geheel € 8,3 miljoen toenam tot € 342,3 miljoen. Vanwege de vennootschapsbelastingplicht per 1-1-2017 is een post opgenomen van 25% (€ 31,4 miljoen) van het resultaat. Dit leidt tot een resultaat na belastingen van € 97,8 miljoen. Dit is vergelijkbaar met het resultaat over dezelfde periode vorig jaar, toen de renteswap gedeeltelijk werd afgekocht voor € 32,0 miljoen. Het resultaat is in lijn met de verwachtingen.

Havens in omliggende landen ontvangen van hun nationale overheden structureel aanzienlijk meer ondersteuning dan de Nederlandse. Zo bestaat in Duitsland nu de intentie de tarieven voor het gebruik van het spoor te halveren, zijn de Nederlandse havens voorlopig als enige door de Eurocommissaris verplicht vennootschapsbelasting te betalen en is de Europese 'staatssteun-grens' opgetrokken naar € 150 miljoen. Gelet op het belang van de Rotterdamse haven en de uitdagingen waar het haven- en industriecomplex voor staat, is vergelijkbare support als in omliggende landen noodzakelijk.

VERSLAG VAN DE DIRECTIE

OVERSLAG EN ONTWIKKELINGEN IN DE HAVEN

In de Rotterdamse haven zijn in het eerste halfjaar **3,9% meer goederen overgeslagen**.

DROOG MASSAGOED

Het volume erts & schroot nam 1,9% toe door een geringe toename van de Duitse staalproductie. Dit suggereert dat de maatregelen van de Europese Unie tegen dumping van staal op de Europese markt hun vruchten afwerpen. De overslag van kolen is met 9,8% gestegen. Vooral energiekolen werden extra aangevoerd en voorraden op de terminals zijn toegenomen. De overslag van agribulk nam 7,7% toe. De twee belangrijkste oorzaken waren de toegenomen aanvoer van

mais als feedstock voor het maken van biobrandstoffen en de grotere import van sojabonen voor met name de veevoederindustrie. De overslag van overig droog massagoed groeide 1,5%. Dit marktsegment bestaat onder andere uit grondstoffen voor de metaalindustrie en de chemie.

In totaal is 41,3 miljoen ton droog massagoed overgeslagen, 5,2% meer dan in de eerste helft van 2016. Het droog massagoed maakt 18% van de totale overslag in Rotterdam uit. De energiekolen vertegenwoordigen 3% van de totale overslag.

NAT MASSAGOED

Het volume ruwe olie is toegenomen met 9,0% en bevindt zich daarmee op het historisch zeer hoge niveau van 54,9 miljoen ton. Oorzaak is de lage olieprijs waardoor de raffinaderijen behoorlijke marges kunnen maken. De bezettingsgraad was daarom het afgelopen halfjaar hoog, zowel bij de Rotterdamse raffinaderijen als die in Duitsland, Antwerpen en Vlissingen die vanuit Rotterdam voorzien worden van ruwe olie. Er werd 8,5% minder minerale olieproducten overgeslagen, wat vrijwel volledig veroorzaakt is door een sterke afname van de doorvoer van Russische stookolie. Rusland heeft een belasting op de export van stookolie ingevoerd, wat de modernisering van de raffinaderijen stimuleert waardoor ze minder stookolie produceren. Ruim een kwart van het volume

GOEDERENOVERSLAG (GROOT ROTTERDAM) (IN DUIZENDEN TONNEN)	JAN-JUN 2017	JAN-JUN 2016	VERSCHIL IN %
Ertsen en schroot	15.696	15.401	1,9%
Kolen	13.993	12.750	9,8%
Agribulk	5.619	5.217	7,7%
Overig droog massagoed	5.960	5.913	0,8%
SUBTOTAAL DROOG MASSAGOED	41.342	39.313	5,2%
Ruwe aardolie	54.877	50.335	9,0%
Minerale olieproducten	42.323	46.241	-8,5%
LNG	878	861	2,0%
Overig nat massagoed	13.763	15.583	-11,7%
SUBTOTAAL NAT MASSAGOED	111.841	113.020	-1,0%
CONTAINERS	69.553	63.026	10,4%
Roll-on/Roll-off	11.729	11.118	5,5%
Overig stukgoed, lash	3.517	2.643	33,1%
SUBTOTAAL OVERIG STUKGOED	15.246	13.760	10,8%
TOTAAL OVERSLAG (IN DUIZENDEN TONNEN)	237.982	229.120	3,9%
CONTAINEROVERSLAG (IN TEU x 1.000)	6.662	6.094	9,3%

minerale olieproducten bestaat momenteel uit Russische stookolie die veelal via Rotterdam naar Singapore wordt geëxporteerd. Het volume LNG steeg 2,0%. De categorie overig nat massagoed daalde 11,7%. Dit is de optelsom van een aantal verschillende ontwikkelingen, zoals een daling van chemische producten en een stijging van biobrandstoffen.

In totaal is 111,8 miljoen ton nat massagoed overgeslagen, 1,0% minder dan in de eerste helft van 2016. Het nat massagoed maakt 47% van de totale overslag in Rotterdam uit.

Er wordt op dit moment fors geïnvesteerd in dit marktsegment in Rotterdam. ExxonMobil, Shell en Gunvor investeren bij elkaar zo'n € 2 miljard in modernisering van hun raffinaderijen. Verschillende tankterminals vergroten of moderniseren hun capaciteit. Nieuw dit halfjaar was de aankondiging van HES International dat het een tankterminal gaat bouwen op de Hartelstrook, met BP als grote klant. Dit betekent dat BP haar activiteiten in Rotterdam concentreert. Op het terrein komen 52 tanks met een gezamenlijke capaciteit van circa 1,3 miljoen m³. Het Havenbedrijf bouwt hier een kade van 1.100 meter voor zeeschepen. In de Hudsonhaven komen negen aanlegplaatsen voor de binnenvaart. AkzoNobel heeft aangekondigd te investeren in zogeheten 'zero gap technology' voor haar chloorproductie in de Botlek. Door deze technologie is het energieverbruik tot 10% lager. Huntsman en Evides besloten tot aanleg van een warmteleiding om restwarmte van Huntsman nuttig te kunnen gebruiken.

CONTAINERS EN BREAKBULK

De overslag van containers heeft zich het eerste halfjaar zeer positief ontwikkeld met een toename van 9,3% in TEU (eenheidsmaat voor containers) en 10,4% in tonnen. In totaal werd 6,7 miljoen TEU overgeslagen met een totaal gewicht van 69,6 miljoen ton. Rotterdam groeit in dit marktsegment sneller dan omliggende

havens. De productiviteit van de twee terminals op Maasvlakte 2 is sterk toegenomen. Hierdoor zijn zij, samen met de terminals op Maasvlakte 1, in staat om lading van elders aan te trekken. Dat uit zich onder andere in de nieuwe vaarschema's van de rederijallianties die in april zijn ingegaan. Rotterdam is daarin vaak opgenomen als eerste of laatste aanloophaven, omdat schepen hier in tegenstelling tot sommige andere havens, volledig beladen kunnen aankomen of vertrekken. Dat laatste hangt samen met de nog steeds verdergaande schaalvergroting in de containervaart. Rotterdam is door de ligging direct aan zee en uitstekende infrastructuur beter bereikbaar voor de grootste schepen dan andere havens. Dit zorgde voor een sterke stijging van het feederverkeer (+22,6%) waarmee de intercontinentale lading (deepsea; +6,3%) die in Rotterdam aankomt naar kleinere havens in Noordwest-Europa wordt gebracht en vice versa. Ongeveer een derde van de zogenoemde 'moves' op de terminals betreft deze transshipmentcontainers. Dat de Europese economie aantrekt blijkt uit het feit dat het exportvolume dit halfjaar iets sneller is gestegen dan de import. Het shortsea verkeer nam met 9,7% toe. Het betreft hier intra-Europees transport. Vooral de volumes van en naar Scandinavië en de landen rond de Oostzee namen toe. Het transport van en naar het Verenigd Koninkrijk bleef ondanks de Brexit-perikelen tot op heden goed op peil. Het marktaandeel van Rotterdam in de containersector is toegenomen van 29,0% (Q1 2016) tot 30,9% (Q1 2017) van de havens tussen Hamburg en Le Havre. Dit is het hoogste marktaandeel in de afgelopen 15 jaar. Eind juni werd de sector opgeschrikt door een computervirus dat twee terminals meerdere dagen stillegde. Het incident geeft aan hoe belangrijk beveiliging van computersystemen en netwerken is, juist nu automatisering en digitalisering een steeds grotere vlucht nemen. Dat geldt overigens niet alleen voor de logistieke sector, maar ook voor de industrie. Het platform FERM, waarvan het Havenbedrijf, Deltalinqs, gemeente en Politie deel uitmaken, werkt aan bewustwording en het delen van kennis op dit vlak. Voor de containersector zijn de grootste uitdagingen, naast het continu

zorgen dat systemen beveiligd zijn tegen hacks, het optimaliseren van de achterlandlogistiek: het vergroten van het aandeel van het railvervoer vooral van en naar Duitsland, efficiënte afhandeling van de binnenvaart en digitalisering van logistieke ketens.

Het roll on roll off verkeer nam 5,5% toe tot 11,7 miljoen ton. Het aantal bestemmingen en de frequentie van diensten op Portugal, het Verenigd Koninkrijk, Scandinavië en IJsland nam toe. Het verkeer van en naar het Verenigd Koninkrijk groeide licht. Het overig stukgoed steeg maar liefst 33,1% tot 3,5 miljoen ton. Belangrijkste oorzaak is de aanvoer van een grote hoeveelheid stalen brammen uit Brazilië.

ENERGIETRANSITIE

Een van de grootste uitdagingen voor het Rotterdamse industriecluster is de energietransitie. Het Havenbedrijf zet enerzijds in op het verlagen van de CO₂-footprint van de bestaande Rotterdamse industrie door projecten als het benutten van restwarmte en de afvang en opslag van CO₂ (CCS), en anderzijds op het ontwikkelen van nieuwe, duurzame industriële activiteiten zoals hernieuwbare energie, biobased productie en circulaire initiatieven. Met name achter de schermen is in de verschillende projecten voortgang geboekt. De lage prijs voor CO₂-uitstootrechten is een van de belangrijkste remmende factoren in het snel realiseren van projecten.

In juni werd duidelijk dat ROAD, het demonstratieproject voor afvang en opslag van CO₂ bij een van de kolencentrales, stopt. CCS is echter een uitstekende manier om snel de uitstoot van CO₂ naar de atmosfeer te verlagen. Het Havenbedrijf onderzoekt daarom het realiseren van een pijpleiding voor CO₂ door het hele havengebied, gecombineerd met een organisatie die de opslag van het broeikasgas organiseert. Bedrijven worden dan ontzorgd en de afvang kan starten waar dit het eenvoudigst en snelst is te organiseren.

De VNPI (brancheorganisatie van de raffinage-industrie) heeft een studie gedaan naar de beschikbaarheid van restwarmte bij de raffinaderijen. Daaruit blijkt dat de komende jaren voor 230.000 tot 420.000 huishoudens warmte beschikbaar kan worden gemaakt. Om industriële restwarmte te benutten in de regio werken de Provincie Zuid-Holland, Eneco, Warmtebedrijf Rotterdam, Gasunie en Havenbedrijf samen onder de naam Warmtealliantie Zuid-Holland aan

het opzetten van de infrastructuur en de governance die daarbij hoort. Sif heeft begin dit jaar de eerste monopiles voor windturbines op zee afgeleverd. In Q2 heeft het Havenbedrijf het laatste deel van de kade voor dit bedrijf opgeleverd. Verwachting is dat de komende jaren de aanleg van windparken op de Noordzee een grote vlucht neemt. Dat biedt kansen voor de offshore sector. Met het oog hierop, en voor het ontmantelen van boorplatforms, heeft het Havenbedrijf besloten 70 ha op Maasvlakte 2 op te spuiten en 1.600 m kade aan te leggen. De werkzaamheden hiervoor beginnen in Q3.

INTERNATIONALE CONCURRENTIEPOSITIE

Terwijl Nederland de beste haveninfrastructuur ter wereld heeft (volgens het World Economic Forum) en een optimale ligging aan de monding van de Rijn, worden havens in omliggende landen op verschillende manieren financieel gesteund om hun minder gunstige geografisch-infrastructurele positie ten opzichte van Rotterdam te compenseren. De concurrentiepositie van Rotterdam blijft daarom een punt van zorg. Zo is het Havenbedrijf sinds dit jaar vennootschapsbelastingplichtig, terwijl concurrerende havenbedrijven in omliggende landen dat niet zijn of hun verliezen gecompenseerd krijgen. Op lange termijn zet dat de investerings-capaciteit van het Havenbedrijf onder druk. In het Europese onderzoek naar financiële stromen tussen overheden en havenbeheerders zit weinig schot, terwijl de Europese Commissie de 'staatssteun-grens' voor investeringen door overheden in havens heeft opgetrokken tot € 150 miljoen. Tegelijkertijd wordt de vergoeding van het gebruik van het spoor in Duitsland gehalveerd, wat gunstig is voor de Noord-Duitse havens. Gelet op het belang voor economie en werkgelegenheid en de uitdagingen waar het haven- en industriecomplex (met name de energietransitie) voor staat, is het noodzakelijk dat de haven vergelijkbare support van de nationale overheid als concurrerende havens ontvangt.

VOORUITZICHT

Voor het droog massagoed wordt geen structurele verbetering van de markt verwacht. In het nat massagoed worden onderhoudstops van de raffinaderijen voorzien. Voor containers geldt dat het tweede halfjaar van 2016 beter was dan het eerste halfjaar. De groei over het hele jaar zal daarom naar verwachting tussen de 1 en 2% uitkomen.

FINANCIËN

Ten opzichte van de eerste helft van 2016 is de omzet in het eerste halfjaar van 2017 met € 8,3 miljoen gestegen. Dit is met name het gevolg van een verschuiving van de opbrengsten uit zandverkoop, werken derden en grondstromen van de exploitatielasten naar de overige bedrijfsopbrengsten (totaal 2017 € 6,9 miljoen).

Het zeehavengeld is iets gedaald door een daling van de prijs per ton en een toename van de kortingen. Daartegenover staat dat de overslag is gestegen met 3,9% met name in het segment containers. De inkomsten uit contracten zijn met name toegenomen door nieuwe contracten en indexeringen.

Door de verschuiving van opbrengsten van de exploitatielasten naar de overige bedrijfsopbrengsten zijn de operationele lasten in de eerste helft van 2017 € 8,2 miljoen hoger dan in de eerste helft van 2016. Ook investeerden wij meer in de strategische thema's; digitalisering, innovatie en energietransitie. Tenslotte is een eenmalig bedrag van € 4,6 miljoen in 2017 opgenomen voor de bijdrage van Havenbedrijf Rotterdam in de sociale dialoog met de containersector.

De financiële lasten zijn afgenomen door de gedeeltelijke afkoop van de renteswap in het eerste halfjaar van 2016. Hiervoor is vorig jaar € 59,4 miljoen betaald waarvan € 32,0 miljoen als rentelast is verwerkt in het resultaat van het eerste halfjaar van 2016.

Bovenstaande ontwikkelingen hebben in de eerste helft van 2017 geleid tot een stijging van het resultaat voor belastingen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2016 met € 31,7 miljoen. Vanwege de

vennootschapsbelastingplicht vanaf 1 januari 2017 heeft Havenbedrijf Rotterdam een belastingdruk opgenomen van 25% (€ 31,4 miljoen) van het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening. Dit leidt tot een resultaat na belastingen van € 97,8 miljoen. De resultaat-ontwikkeling ligt in lijn met de verwachtingen en zorgt voor een solide basis die nodig is om de investeringsambities waar te kunnen maken.

De belangrijkste investeringen voor het eerste halfjaar van 2017 zijn de kademuren voor Sif Group en StenaLine, de realisatie van nieuwe ligplaatsen in het Calandkanaal, truckparking Maasvlakte Plaza en de start van de aanleg van het Theemswegtracé. Met onder meer de verwachte realisatie van een Offshore center op Maasvlakte 2, Kademuren voor de HES Hartel Tank Terminal en de verdieping van de Botlek houdt Havenbedrijf Rotterdam de komende jaren het investeringsniveau tussen de € 150 miljoen en € 200 miljoen per jaar.

Een gezonde kasstroom is nodig om verplichtingen na te kunnen komen en te kunnen blijven investeren in de infrastructuur van de haven. De operationele kasstroom van € 168,8 miljoen is in het eerste halfjaar van 2017 € 52,0 miljoen hoger dan in de eerste helft van 2016, voornamelijk veroorzaakt door de afkoop van de renteswap in 2016. De investeringen (€ 75,4 miljoen) en het dividend (€ 92,8 miljoen) vormen in de eerste helft van 2017 het grootste deel van de investerings- en financieringskasstroom. Per saldo zijn de totale liquide middelen ten opzichte van het begin van het boekjaar afgenomen met € 5,1 miljoen.

HALFJAARCIJFERS 2017

VERKORTE BALANS PER 30 JUNI 2017

(Voor resultaatbestemming)

ACTIVA	30-6-2017	31-12-2016
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	3.684.325	3.679.246
Financiële vaste activa	94.829	99.416
	3.779.154	3.778.662
Vlottende activa		
Voorraden	622	597
Vorderingen	174.212	166.981
Liquide middelen	265.009	270.103
	439.843	437.681
TOTAAL ACTIVA	4.218.997	4.216.343
PASSIVA		
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Eigen vermogen	2.601.393	2.602.893
Voorzieningen	58.781	62.609
Langlopende schulden	1.152.109	1.163.248
Kortlopende schulden	406.714	387.593
TOTAAL PASSIVA	4.218.997	4.216.343

VERKORTE WINST-EN-VERLIESREKENING EERSTE HALFJAAR 2017

WINST-EN-VERLIESREKENING	JAN-JUN 2017	JAN-JUN 2016
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Som der bedrijfsopbrengsten	342.316	333.983
Som der operationele lasten	-119.786	-111.612
RESULTAAT VOOR RENTE EN AFSCHRIJVINGEN	222.530	222.371
Afschrijvingen op materiële vaste activa	-70.159	-68.447
BEDRIJFSRESULTAAT	152.371	153.924
Financiële baten en lasten	-26.650	-59.972
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	125.721	93.952
Belastingen resultaat uit gewone bedrijfsuitvoering	-31.430	-
Resultaten deelnemingen	3.531	3.550
RESULTAAT NA BELASTINGEN	97.822	97.502

VERKORT KASSTROOMOVERZICHT EERSTE HALFJAAR 2017

KASSTROOMOVERZICHT (BEDRAGEN X € 1.000)	JAN-JUN 2017	JAN-JUN 2016
BEDRIJFSRESULTAAT	152.371	153.924
Afschrijvingen, mutaties in voorzieningen e.a.	62.106	72.591
Mutaties in werkkapitaal	-19.255	-49.393
KASSTROOM UIT BEDRIJFSACTIVITEITEN	195.222	177.122
Ontvangen en betaalde interest	-26.413	-60.360
KASSTROOM UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN	168.809	116.762
Investeringskasstroom bruto	-87.477	-58.214
Subsidies en overige mutaties	12.098	2.022
Desinvesteringen	1.596	568
KASSTROOM UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN	-73.783	-55.624
KASSTROOM UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN	-100.120	-99.456
SALDO KASSTROOM	-5.094	-38.318
Saldo geldmiddelen per 1 januari	270.103	101.985
Saldo geldmiddelen per 30 juni	265.009	63.667
MUTATIE GELDMIDDELEN	-5.094	-38.318

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

ACTIVITEITEN VAN DE VENNOOTSCHAP

Havenbedrijf Rotterdam is beheerder, exploitant en ontwikkelaar van het Rotterdamse haven- en industriegebied. Als naamloze vennootschap heeft Havenbedrijf Rotterdam twee aandeelhouders: gemeente Rotterdam (70,83%) en de Staat (29,17%).

De statutaire doelen van Havenbedrijf Rotterdam zijn:

- ontwikkeling, aanleg, beheer en exploitatie van het haven- en industriegebied in Rotterdam;
- bevorderen van een effectieve, veilige en efficiënte scheepvaartafwikkeling in de Rotterdamse haven en het aanloopgebied voor de kust.

Havenbedrijf Rotterdam creëert economische en maatschappelijke waarde door te investeren in nieuwe haventerreinen, in openbare infrastructuur zoals wegen in het havengebied en in klantspecifieke infrastructuur zoals kademuren en aanlegsteigers. Om de scheepvaart optimaal af te wikkelen, investeert Havenbedrijf Rotterdam in een verkeersbegeleidend systeem, patrouillevaartuigen en incidentenbestrijding.

De belangrijkste inkomstenstromen van Havenbedrijf Rotterdam zijn afkomstig uit huur- en erfpachtcontracten en havengelden. Havenbedrijf Rotterdam geeft haventerreinen uit aan het havenbedrijfsleven, zoals op- en overslagbedrijven en de chemische industrie. Havengelden worden ontvangen van internationale rederijen wanneer hun schepen gebruikmaken van onze nautische infrastructuur in de haven.

GRONDSLAGEN VOOR HET OPSTELLEN VAN HET HALFJAARBERICHT

Het halfjaarbericht is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek en de uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Zoals toegestaan binnen RJ 394 'Tussentijdse Berichtgeving' bevat dit halfjaarbericht niet alle verplichte informatie van een volledige jaarrekening en moet daarom te samen met de jaarrekening 2016 worden gelezen. Op de halfjaarcijfers zijn dezelfde grondslagen van toepassing voor de waardering van activa en passiva en voor de resultaatbepaling als voor de jaarrekening 2016 met uitzondering van de waardering van de afkoop van de erfpacht (zie stelsel – en schattingswijzigingen).

VRIJSTELLING CONSOLIDATIEPLICHT

Havenbedrijf Rotterdam maakt gebruik van de vrijstelling van de plicht om de gegevens te consolideren van deelnemingen indien de in de consolidatie te betrekken maatschappijen gezamenlijk een financiële betekenis hebben die te verwaarlozen is op het geheel van Havenbedrijf Rotterdam (RJ 217.304).

STELSEL- EN SCHATTINGSWIJZIGINGEN

Met ingang van 2017 is de toerekeningsmethode omtrent de verwerking van de 'afkoop van erfpacht' gewijzigd. Voor huurders van terreinen bestaat de mogelijkheid om de erfpacht in één keer, voor de gehele contractduur, tegen de contante waarde af te kopen.

De ontvangen afkoopsommen zijn opgenomen onder de langlopende schulden als vooruitontvangen erfpacht.

Tot en met 2016 werd jaarlijks calculatorische rente aan het resterende saldo vooruitontvangen erfpacht toegevoegd en werd jaarlijks de bruto vooruitontvangen erfpacht lineair ten gunste van de opbrengsten verantwoord. Daarnaast werd de calculatorische rente inzake de vooruitontvangen erfpacht verantwoord als onderdeel van de rentelasten. Vanaf 2017 wordt de richtlijn voor Leasing strikter toegepast. De netto vooruitontvangen erfpacht wordt lineair over de looptijd van het contract ten gunste van het resultaat verantwoord. Deze wijziging in het toegepaste stelsel is retrospectief toegepast in het halfjaarbericht 2017.

De impact van het verschil in toerekeningsmethode op het eigen vermogen bedraagt € 29,3 miljoen positief per 31 december 2016. Dit effect is per 1 januari 2017 als directe vermogensmutatie ten gunste van de overige reserves in het eigen vermogen verantwoord. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid zijn de vergelijkende cijfers aangepast met als effect dat de inkomsten uit contracten en de rentelasten over het eerste halfjaar van 2016 in het halfjaarbericht 2017 respectievelijk € 2,9 miljoen en € 3,8 miljoen lager zijn ten opzichte van het halfjaarbericht 2016. Hiermee is het resultaat over het eerste halfjaar van 2016 in het halfjaarbericht 2017 € 0,9 miljoen hoger dan het resultaat over het eerste halfjaar van 2016 in het halfjaarbericht 2016.

EFFECTEN STELSELWIJZIGING VERWERKT IN VERGELIJKENDE CIJFERS 2016 (BEDRAGEN X € 1.000)	WINST-EN-VERLIESREKENING		BALANS	
	DEBET	CREDIT	DEBET	CREDIT
Eigen Vermogen (overige reserves)	-	-	-	29.280
Langlopende verplichting afkoop erfpacht	-	-	29.280	-
Inkomsten uit contracten	2.913	-	-	-
Rentelasten (calculatorische rente afkoop erfpacht)	-	3.839	-	-
TOTAAL	2.913	3.839	29.280	29.280
RESULTAATIMPACT (POSITIEF)		926		

OORDELEN EN SCHATTINGEN

Bij de toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van het halfjaarbericht vormt de leiding van Havenbedrijf Rotterdam zich diverse oordelen en schattingen. In 2017 zijn er geen significante wijzigingen in de wijze van oordelen en schatten die invloed hebben op vermogen en resultaat.

SEIZOENSINVLOEDEN

De overslagvolumes zijn in beperkte mate onderhevig aan seizoensinvloeden zoals een toename van kolenoverslag in de wintermaanden en het effect van Chinees Nieuwjaar (februari) op de containeroverslag. De opbrengsten uit huur- en erfpacht contracten en de exploitatiekosten zijn niet of nauwelijks onderhevig aan seizoensinvloeden.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

Met ingang van 1 januari 2017 is Havenbedrijf Rotterdam onderworpen aan vennootschapsbelasting (VPB). Havenbedrijf Rotterdam is al langere tijd bezig met de voorbereidingen op de invoering van de vennootschapsbelasting. De fiscale wetgeving dwingt bij de start van de belastingplicht om alle balansposities te waarderen tegen de waarde in het economisch verkeer.

Havenbedrijf Rotterdam heeft een inschatting gemaakt van de fiscale waardering en is in overleg met de belastingdienst. Er is momenteel nog geen overeenstemming met de belastingdienst over de fiscale waardering van activa en passiva. Aan de hand van de openingsbalans kan de financiële impact, waaronder het te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting en de te vormen belastinglatentie, worden bepaald. Gelet op voorgaande is op dit moment nog niet betrouwbaar vast te stellen wat de omvang van de financiële impact zal zijn. Zodra er een reële schatting van de fiscale openingsbalans beschikbaar is, zal over het verschil tussen het fiscale vermogen en het commerciële vermogen - voor zover dit een tijdelijk karakter heeft - een belastinglatentie worden gevormd. Voor 2017 is een belastingdruk opgenomen van 25%.

TOELICHTING OP DE VERKORTE BALANS EN WINST-EN-VERLIESREKENING

MATERIËLE VASTE ACTIVA

MATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN X € 1.000)	BOEKWAARDE 31 DEC 2016	INGEBRUIKNAME 2017	AFSCHRIJVINGEN IN 2017	DES- INVESTERINGEN	BOEKWAARDE 30 JUN 2017
Terreinen en infraplus	1.338.296	1.974	-11.354	-	1.328.916
Openbare infra, havenbekkens etc.	733.589	16.347	-19.270	-	730.666
Kademuren, steenglooiingen etc.	1.144.014	65.140	-23.489	-	1.185.665
Vaste bedrijfsmiddelen en overige	337.960	16.395	-16.046	-	338.309
VASTE ACTIVA	3.553.859	99.856	-70.159	-	3.583.556
		INGEBRUIKNAME	INVESTERINGEN	BOUWRENTE	
Activa in aanbouw	125.387	-99.856	73.945	1.293	100.769
TOTAAL	3.679.246				3.684.325

De materiële vaste activa zijn in de eerste helft van 2017 toegenomen met € 5,1 miljoen door investeringen (€ 75,2 miljoen inclusief bouwrente) en afschrijvingen (-/- € 70,2 miljoen). De grootste investeringen in 2017 zijn: de aanleg van het Theemswegtracé, de realisatie van nieuwe ligplaatsen in het Calandkanaal, truckparking Maasvlakte Plaza en kademuren voor Sif Group en StenaLine. In de eerste helft van 2017 is € 3,4 miljoen aan interne personeelslasten geactiveerd (eerste halfjaar 2016: € 2,3 miljoen). Dit betreft een redelijk deel van de direct aan de vervaardiging van een actief toerekenbare personeelslasten.

Per 30 juni 2017 is een impairmenttoets uitgevoerd. De toets is positief afgerond waardoor geen sprake is van een bijzondere waardevermindering.

FINANCIËLE VASTE ACTIVA

De financiële vaste activa zijn in de eerste helft van 2017 afgenomen met € 4,6 miljoen, veroorzaakt door een afname van de waarde van de deelnemingen (-/- € 3,0 miljoen) en een afname door ontvangen reguliere aflossingen op langlopende vorderingen (-/- € 1,6 miljoen). De daling van de deelnemingen wordt veroorzaakt door een daling van de lokale valuta ten opzichte van de euro waardoor de waarde van de deelnemingen uitgedrukt in euro's is afgenomen (-/- € 6,5 mln.). Daartegenover staat een resultaat deelnemingen van € 3,5 miljoen positief. In mei 2017 heeft Havenbedrijf Rotterdam de aandelen van Portshuttle overgenomen voor € 1. Portshuttle is een neutrale spoordienst die alle containerterminals in de Rotterdamse haven via het spoor verbindt.

LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen bestaan uit bank- en rekeningcourant tegoeden die geheel ter vrije beschikking staan. De mutaties in de liquide middelen zijn opgenomen in het kasstroomoverzicht.

EIGEN VERMOGEN

EIGEN VERMOGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	GEPLAATST AANDELEN- KAPITAAL	AGIO	WETTELIJKE RESERVES	OVERIGE RESERVES	TE BESTEMMEN RESULTAAT	TOTAAL
31 DEC 2015	900.000	391.200	42.609	894.156	211.576	2.439.541
Resultaat jan-jun 2016	-	-	-	-	96.575	96.575
Uitgekeerd dividend 2015	-	-	-	-	-90.959	-90.959
Bestemming resultaat 2015	-	-	-	120.617	-120.617	-
Reserve omrekeningsverschillen	-	-	-718	-	-	-718
Reserve deelnemingen	-	-	986	-986	-	-
Stelselwijziging afkoop erfpacht 2017	-	-	-	28.353	-	28.353
TOTAAL MUTATIES JAN-JUN 2016	-	-	268	147.984	-115.001	33.251
30 JUN 2016	900.000	391.200	42.877	1.042.140	96.575	2.472.792
Resultaat jul-dec 2016	-	-	-	-	125.673	125.673
Reserve omrekeningsverschillen	-	-	3.509	-8	-	3.501
Reserve deelnemingen	-	-	3.897	-3.897	-	-
Stelselwijziging afkoop erfpacht 2017	-	-	-	927	-	927
TOTAAL MUTATIES	-	-	7.406	-2.978	125.673	130.101
31 DEC 2016	900.000	391.200	50.283	1.039.162	222.248	2.602.893
Resultaat 2017	-	-	-	-	97.822	97.822
Uitgekeerd dividend 2016	-	-	-	-	-92.779	-92.779
Bestemming resultaat 2016	-	-	-	131.323	-131.323	-
Reserve omrekeningsverschillen	-	-	-6.543	-	-	-6.543
Reserve deelnemingen	-	-	4.214	-4.214	-	-
TOTAAL MUTATIES	-	-	-2.329	127.109	-126.280	-1.500
30 JUN 2017	900.000	391.200	47.954	1.164.417	97.822	2.601.393

De impact van de wijziging in toerekeningsmethode omtrent de verwerking van de afkoop van de erfpacht op het eigen vermogen bedraagt € 29,3 miljoen positief per 31 december 2016. Voor een verder toelichting wordt verwezen naar de Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

VOORZIENINGEN

De post voorzieningen bestaat uit de voorziening voor toekomstige bodemsanering van € 40,1 miljoen en de voorziening voor personeelsregelingen van € 18,6 miljoen. De afname van de voorzieningen met € 3,8 miljoen wordt met name veroorzaakt door uitgevoerde saneringen (€ 2,9 mln.).

LANGLOPENDE SCHULDEN

LANGLOPENDE SCHULDEN (BEDRAGEN X € 1.000)	30 JUN 2017	31 DEC 2016
Leningen gemeente Rotterdam	53.719	55.812
Schulden aan kredietinstellingen	982.379	987.627
LENINGPORTEFEUILLE	1.036.098	1.043.439
Afkoop erfpacht	116.011	117.579
Afkoop overdracht bruggen en sluisen	-	2.230
OVERIGE LANGLOPENDE SCHULDEN	116.011	119.809
TOTAAL	1.152.109	1.163.248

De langlopende schulden zijn in de eerste helft van 2017 afgenomen met € 11,1 miljoen, grotendeels veroorzaakt door reguliere aflossingen op de bestaande leningportefeuille (€ 7,3 miljoen) en reguliere aflossingen in relatie tot de afkoop van de bediening en onderhoud van bruggen en sluisen (€ 2,2 miljoen). Het kortlopende deel binnen de langlopende schulden (< 1 jaar) betreft € 25,0 miljoen.

De jaarlijkse rente over de leningen gemeente Rotterdam ligt in een bandbreedte van 4,81% tot 5,99%. De rentevergoeding over de lening bij kredietinstellingen is gebaseerd op het 3- maands euribor tarief + opslag. Deze rentevergoeding is gemaximeerd door middel van een renteswap naar een vast rentepercentage (zie hoofdstuk financiële instrumenten en risicobeheersing). Voor de faciliteiten zijn geen zekerheden verstrekt. Met financiers zijn ratio's overeengekomen. Net als in 2016 voldoen de ratio's in 2017 ruim aan de afgesproken normen.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN REGELINGEN

Havenbedrijf Rotterdam is voorwaardelijke regelingen en meerjarige financiële rechten en verplichtingen aangegaan met gemeenten, externe partijen en deelnemingen. Deze regelingen en verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op de ontwikkeling en het onderhoud van het haven- en industriecomplex Rotterdam, de zeehaven Dordrecht, de stadshavens van Rotterdam en interne bedrijfsvoering. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de jaarrekening 2016. In de eerste helft van 2017 zijn geen nieuwe voorwaardelijke regelingen of materiële meerjarige financiële rechten en verplichtingen aangegaan.

FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Havenbedrijf Rotterdam heeft renteswapcontracten uitstaan bij kredietinstellingen. De renteswaps dienen ter dekking van het renterisico dat Havenbedrijf Rotterdam loopt op de variabele leningen alsmede de financieringsbehoefte op lange termijn die volgt uit de strategische ambities van Havenbedrijf Rotterdam.

De berekende marktwaarde van de renteswaps per 30-06-2017 bedraagt - € 435,1 miljoen (31-12-2016: - € 481,7 miljoen).

De afname van de negatieve waarde wordt met name veroorzaakt door de stijging van de lange termijn variabele rente. Havenbedrijf Rotterdam is niet voornemens de gehele swappositie voortijdig te beëindigen omdat met de renteswaps het renterisico afgedekt wordt.

Havenbedrijf Rotterdam past kostprijs hedge-accounting toe. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de jaarrekening 2016.

RISICOBEBEERSING

Voor de identificatie, beheersing en rapportage van risico's hanteert Havenbedrijf Rotterdam een risicobeheersing- en controlsysteem. Het systeem is gebaseerd op de internationaal geaccepteerde standaarden van de Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) en staat beschreven in het jaarverslag 2016. De belangrijkste risico's voor 2017 zijn als onderdeel van het strategisch planningsproces begin dit jaar geactualiseerd. Ze zijn grotendeels hetzelfde gebleven als in 2016.

Het risico 'Haven doelwit van cyberaanval' is in de eerste helft van 2017 opgetreden. De Rotterdamse haven was daarbij geen expliciet doelwit. Wereldwijd zijn bedrijven en instellingen getroffen door de aanval met gijzelsoftware genaamd Petya. Havenbedrijf Rotterdam is niet getroffen. Wel is een containerterminalbedrijf in de Rotterdamse haven geraakt. De evaluatie van de aanval is nog gaande en zal met de bedrijven in de haven worden besproken. De verantwoordelijkheid voor cyberveiligheid ligt weliswaar bij de individuele bedrijven zelf, maar Havenbedrijf Rotterdam biedt samen met de gemeente Rotterdam, politie en Deltalinqs ondersteuning via het programma FERM. Via FERM wordt onder meer kennis gedeeld en gezamenlijk geoefend om de digitale weerbaarheid in de haven te vergroten. Bedrijven worden gestimuleerd om incidenten te melden en ervaringen te delen om zo samen sterk te staan.

SOM DER BEDRIJFSOPBRENGSTEN

BEDRIJFSOPBRENGSTEN	JAN-JUN 2017	JAN-JUN 2016
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Netto omzet		
Zeehavengeld	145.994	146.587
Binnenhavengeld	7.223	7.065
Inkomsten uit contracten	173.752	171.589
TOTAAL NETTO OMZET	326.969	325.241
Overige bedrijfsopbrengsten	15.347	8.742
TOTAAL	342.316	333.983

De inkomsten uit zeehavengeld zijn ten opzichte van het eerste halfjaar van 2016 gedaald door een daling van de prijs per ton en een toename van de kortingen. Daartegenover staat een stijging van de goederenoverslag met 3,9%. De inkomsten uit contracten (onder andere huur, erfpacht en kadegelden) zijn toegenomen door nieuwe contracten en indexeringen.

De overige bedrijfsopbrengsten zijn toegenomen door een verschuiving van de opbrengsten uit zandverkoop, werken derden en grondstromen van de exploitatielasten naar de overige bedrijfsopbrengsten.

In de overige bedrijfsopbrengsten is daarnaast de ontvangen bijdrage voor het Verkeerbegeleidend Systeem opgenomen.

SOM DER OPERATIONELE LASTEN

SOM DER OPERATIONELE LASTEN	JAN-JUN 2017	JAN-JUN 2016
(BEDRAGEN X € 1.000)		
Lonen, salarissen en sociale lasten	-50.859	-52.549
Exploitatielasten	-62.395	-60.230
Overige bedrijfskosten	-6.532	1.167
TOTAAL	-119.786	-111.612

De overige bedrijfslasten bevat voornamelijk incidentele kosten en opbrengsten. In 2017 is een bedrag van € 4,6 miljoen opgenomen voor de bijdrage van Havenbedrijf Rotterdam in de sociale dialoog met de containersector.

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN (BEDRAGEN X € 1.000)	JAN-JUN 2017	JAN-JUN 2016
Rentebaten langlopende vorderingen	172	144
Overige rentebaten	159	84
TOTAAL FINANCIËLE BATEN	331	228
Rentelasten financieringen	-26.625	-60.655
Rentelasten-calculatorisch	-427	17
Geactiveerde rente over materiële vaste activa-in aanbouw	1.293	886
Overige rentelasten	-1.222	-448
TOTAAL FINANCIËLE LASTEN	-26.981	-60.200
TOTAAL	-26.650	-59.972

De geactiveerde rente over de materiële vaste activa in aanbouw (bouwrente) wordt geactiveerd gedurende de periode van de vervaardiging van het actief. De bouwrente wordt berekend op basis van de gewogen gemiddelde rentevoet van het vreemd vermogen van Havenbedrijf Rotterdam. Het gehanteerde percentage in 2017 is 2,01% (2016: 2,09%).

De rentelasten financieringen zijn afgenomen door de afkoop van de renteswap in 2016. Van de afkoop van de notional van € 100 miljoen voor € 59,4 miljoen heeft € 32,0 miljoen betrekking op het deel van de renteswap dat zonder de afkoop ineffectief zou worden. Dit bedrag is in 2016 verwerkt als rentelast.

TRANSACTIES MET VERBONDEN PARTIJEN

Alle deelnemingen alsmede bestuurders, commissarissen en aandeelhouders (de gemeente Rotterdam en het Rijk) worden aangemerkt als verbonden partij. Alle transacties met verbonden partijen zijn onder normale marktvoorwaarden aangegaan.

RESULTAATVERWERKING

Het resultaat na belastingen over de eerste helft van 2017 bedraagt € 97,8 miljoen. Dit is verwerkt in de halfjaarcijfers 2017 als 'Te bestemmen resultaat', als onderdeel van het eigen vermogen. Met het besluit van de Algemene vergadering van aandeelhouders in maart 2017 is het dividend 2016 (€ 92,8 miljoen inclusief dividendbelasting) in mei 2017 uitgekeerd en is het restant van het nettoresultaat uit 2016 (€ 131,3 miljoen) toegevoegd aan de overige reserves.

GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum geweest die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum dan wel van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van het halfjaarbericht.

Havenbedrijf Rotterdam N.V.

19 juli 2017

Algemene Directie

Drs. A.S. (Allard) Castelein

- President Directeur (CEO)

Ing. R. (Ronald) Paul

- Directeur Infrastructuur & Maritieme Zaken (COO)

Ir. P.R.J.M. (Paul) Smits CMA CTP

- Directeur Financiën & Informatievoorziening (CFO)

BEOORDELINGSVERKLARING

Aan: de Algemene directie van Havenbedrijf Rotterdam N.V.

OPDRACHT

Wij hebben de in dit halfjaarbericht opgenomen tussentijdse financiële informatie over de periode van 1 januari 2017 tot en met 30 juni 2017 van Havenbedrijf Rotterdam N.V. te Rotterdam bestaande uit de verkorte balans, de verkorte winst-en-verliesrekening, het verkorte mutatieoverzicht van het eigen vermogen, het verkorte kasstroomoverzicht en de specifieke toelichting op de hiervoor genoemde overzichten, beoordeeld. Algemene directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen en het weergeven van de tussentijdse financiële informatie in overeenstemming met de in Nederland geldende Richtlijn voor de jaarverslaggeving 394 'Tussentijdse berichten'. Het is onze verantwoordelijkheid een conclusie te formuleren bij de tussentijdse financiële informatie op basis van onze beoordeling.

WERKZAAMHEDEN

Wij hebben onze beoordeling van de tussentijdse financiële informatie verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 2410, 'Het beoordelen van tussentijdse financiële informatie door de accountant van de entiteit'. Een beoordeling van tussentijdse financiële informatie bestaat uit het inwinnen van inlichtingen, met name bij personen die verantwoordelijk zijn voor financiën en verslaggeving, en het uitvoeren van cijferanalyses en andere beoordelingswerkzaamheden. De reikwijdte van een beoordeling is aanzienlijk geringer dan die van een controle die is uitgevoerd in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en stelt ons niet in staat zekerheid te verkrijgen dat wij kennis hebben genomen van alle aangelegenheden van materieel belang die bij een controle onderkend zouden worden. Om die reden geven wij geen controleverklaring af.

CONCLUSIE

Op grond van onze beoordeling is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de tussentijdse financiële informatie over de periode van 1 januari 2017 tot en met 30 juni 2017 niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de in Nederland geldende Richtlijn voor de jaarverslaggeving 394 'Tussentijdse berichten'.

Rotterdam, 19 juli 2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. I. Bindels RA